

SIİRT MENKİBELERİ VE TÜRBE RİTÜELLERİ

Rezan KARAKAŞ

Maya Akademi Yayınevi, Ankara, 2014. 189 Sayfa, ISBN: 9786054515448

Erdem AKIN*

Son zamanlarda Türk halk edebiyatı alan yazınında efsane derleme ve inceleme çalışmaları yoğunluk kazanmaktadır. Henüz derleme yapılmamış yörelerde araştırmacılar kaynak kişilere ulaşım sözlü ürünlerimizi yazılı kültür ortamına aktarabilmek için büyük çaba sarf etmektedirler. İşte, Siirt ili için böyle bir ihtiyacı karşılayan Rezan Karakaş'ın, "*Siirt Menkıbeleri ve Türbe Ritüelleri*" adlı eseri, Nisan 2014'te Maya Akademi yayınevinden çıktı. Yazar, Dicle Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirmiş, yine aynı üniversitede Türk Halk Edebiyatı alanında yüksek lisans eğitimi almış, "Kemal Tahir'in Romanlarında Halkbilimi Unsurları" teziyle doktorasını tamamlamıştır. Nisan 2015'te doçent unvanını almıştır. Menkıbeler, mitoloji, yeme içme kültürü giyim-kuşam ve daha pek çok konuda geniş bir alanda çalışmaları bulunmaktadır. *Siirt Menkıbeleri ve Türbe Ritüelleri* adlı kitabında ise Siirt menkıbeleri üzerine yoğunlaşmış, Siirt iline has bilinmeyen türbe ritüellerinin izini sürmüştür. Dört yılı aşkın derleme ve gözlem yaptığı Siirt ili merkez ve ilçelerinde, türbe ritüellerinin sürdürülmesinin sebeplerini, birtakım uygulamaların kaybolmasının nedenlerini ve belli başlı ritüellerin sonraki süreçte yerini neyin aldığını sonuç olarak menkıbelerin oluşum ortamında kültürel yapılanmanın nasıl değiştiğini tespit etmeyi amaçlamıştır.

Yazar, eserin amaç ve yöntemine kitabın önsözünde şu şekilde değinmiştir. "Bu araştırmanın özünü, Siirt menkıbeleri ve türbe ritüelleri oluşturmaktadır. Siirt yöresi, türbe ve ziyaret yerleri açısından büyük önem taşır. Bu çalışmada Siirt menkıbeleri, motif yapısı bakımından incelenmiş; aynı zamanda hakkında menkıbeler anlatılan dini şahsiyetlerin türbeleri etrafında gerçekleştirilen ritüeller irdelenmiştir" (Karakaş, 2014: 3).

Eser sırasıyla şu altı ana başlıktan oluşmaktadır; "Halkbilimi Unsurları (Kavramlar)", "Siirt Menkıbelerinde Yer Alan Olağanüstü Durumlar ve

* Arş. Gör., Siirt Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
E-posta: erdemakin@siirt.edu.tr

Motifler”, “Siirt’teki Türbelerde Yapılan Ritüeller”, “Siirt Menkıbeleri ve Ritüellerinde Kült Unsurları”.

Eseri incelemeye başlamadan önce menkıbeleri de kapsayan efsane türünün tanımını vermek uygun olacaktır. “Efsane, başlıca niteliği inanırlığı olan; kendine has bir anlatıcısı ve anlatma zamanı olmayan; üslup kaygısı gütmeyerek üslubunu ve malzemesini gelenekten alan; çoğu zaman olağanüstü kişi, kavram ve olaylara yer veren; her zaman olmasa da genellikle olayın geçtiği yer ve zaman belli olan; milli değerlere sahip ama aynı zamanda bazı evrensel değerleri de bünyesinde barındıran; işlev bakımından, öğüt verme ve örnek gösterme yöntemiyle toplumsal inanç, kural ve davranışları devam ettirmeye çalışan; dünya, yüzey şekilleri, insan, diğer canlılar, vb kavramların kökeni ve işlevi hakkında açıklayıcı bilgi vermeye çalışan; insanların evreni, doğayı anlama gayretinin bir sonucu olarak ortaya çıkan ve insanın akıl erdiremediği olayları açıklayarak o konularda zihinsel rahatlama sağlayan; genellikle kısa ve nesir şeklinde olan bir anonim halk anlatı türüdür” (Türktaş, 2013: 39).

Altı bölümden oluşan kitabın birinci bölümünde halkbilimi kavramlarından mit, ritüel, mit ve ritüel ilişkisi, efsane, mit ve efsane ilişkisi, menkıbe, mit ve menkıbe ilişkisi ve son olarak efsane, menkıbe, memorat ilişkisi verilmiştir. Bunun yanı sıra veli kavramı, veli kültü ve keramet kavramları ayrı ayrı ele alınıp açıklanmıştır.

Giriş bölümüne, “Evliyalar diyarı” olarak adlandırılan Siirt ili hakkında genel bilgiler verilerek başlanmıştır. “Siirt Tarihi” adlı bölümde, Siirt kelimesine, etimolojik bir yaklaşım söz konusudur. Siirt’in bir yerleşim yeri olarak kurulması bölümde ağırlıklı olarak işlenen konudur. Anlatıları, bağlamdan bağımsız bir şekilde işlemek eksik olacağı için Siirt ilinin coğrafi özelliklerinin bir bölüm olarak aktarılması, eser için olumlu bir özelliktir. “Siirt İl Yıllığı” ve “Yurt Ansiklopedisi”nden alınan bilgiler bölgeye yabancı okurlar için bölgeyi anlamlandırmada kolaylık sağlamaktadır. Devamında ekonomik yapı, mimari yapı, ulaşım birer bölüm olarak verilmiştir.

Kitap halkbilimi alanında bir eser olduğu için “Kültür ve Turizm” bölümünün unutulmaması ve geniş olarak ele alınması isabetli olmuştur. Yazar, bölüme “Siirt inanç turizmi açısından güçlü bir potansiyele sahiptir” (Karakaş, 2014: 6). Sözüyle yerinde bir tespit yaparak başlamıştır. İbrahim Hakkı, Sultan Memduh, İsmail Fakirullah tespiti örnek olarak bölümde verilmiştir. Bölümün bir diğer dikkat çeken konusu “Deylem” ve “Bazuki” bahçelerinin kuruluş maceralarıdır ve tarihi arka planıyla birlikte aktarılmıştır. Özkul Çobanoğlu’nun dediği gibi; halkbilimi ve genelinde Türkoloji, kuru ve ruhsuz bir kitap bilgisinin olmanın ötesinde ve öncesinde hayat ve insanımızın var oluş ve var ediş bilgisidir. Yazar da bu paralellikte hareket ederek kitabına “Sosyal Yaşam” ve “Yemek Kültürü” bölümlerini

eklemiştir. Siirt'te sosyal yaşamın aktarıldığı bölüm kırsal ve kentsel nüfus bilgileri aktararak başlar. Toplumsal sınıflar, mahalli ve özel bayramlar, ekonomik faaliyetler bölümde yer alan diğer konulardır. Perde pilavı, bumbar, cokat, kitel, pariv adı verilen Siirt büryanı gibi Siirt'e has yöresel yemekler “Yemek kültürü” bölümünde verilmiştir. “Pilavın üzerini saran hamurla kaynana, geline evin sınırlarını dışarıya vermemesi gerektiği mesajını verir. Pilavın içinde eğer fıstık varsa bu kız özlemini, badem varsa bu erkek çocuk özlemini ifade eder. Pilavın içindeki kuş üzümü ise yeni evli çiftlere mutluluk dilemek içindir” (Karakaş, 2014: 11). Bilgisi aktararak, yöresel yemeklerin sosyo-kültürel arka planı okuyucuya sunulmuş olur.

Eser, temelde iki ana kavram üzerine oturtulmuştur. Bu kavramlardan ilki menkıbedir. Menkıbe türüne geçmeden önce bu türü de kapsayan efsane bölümünün anlaşılabilirliğini arttırmak için yazar, sırasıyla Elçin (Elçin, 2004: 314), Aslan (Aslan, 2010: 417), Sakaoğlu (Sakaoğlu, 1980: 6), Örnek (Örnek, 1971: 210, 211), Boratav (Boratav, 1999: 98), Bascom (Bascom: 2003: 79) gibi halkbilimi alanında çalışma yapan önemli kişilerin efsane türü için yaptıkları tanımlara yer vermiştir. Yazar, efsanelerin halkla bütünleşme aşamasında şu tespitleri yapar: “Nerede, ne zaman ve kim sorularına cevap bulan efsane dinleyicisi efsanenin etkisinde kalır. Böylece efsane halkın belleğinde bir inanış konusu olur” (Karakaş, 2014: 21, 22).

Menkıbe türü için yazar, “Menakıpname tabiatüstü niteliklere sahip ermiş kişilerin hayatlarıyla ilgili sahnelerin anlatıldığı hikâyelerdir. Menakıpnamelerin genellikle mensur olmakla beraber manzum-mensur, hatta manzum yapıda olanları da vardır. Menakıp ‘Allah’ın dostluğunu kazanmış veli denilen büyük şahsiyetlerin izhar ettikleri kerametleri anlatan küçük hikâyeler’ demektir ve ‘övünülecek güzel iş’ anlamına gelen ‘menkıbe’nin çoğuludur. İran edebiyatında, XVI. yüzyıldan itibaren başta Hz. Ali olmak üzere On İki İmam’ı öven şiirler için de menakıp kelimesi kullanılmıştır. Menkıbeler, IX. yüzyıldan itibaren vücut bulmaya başlamış ve kısa zamanda bütün İslam dünyasına yayılıp çoğalmıştır. Müslüman Türk topluluklarında Şamanist ve Budist menkıbeler, İslami kisveye büründürülerek anlatılmıştır.” şeklinde geniş bir tanım vermiştir (Kaya, 2007: 512). Sonrasında sırasıyla Pehlivan (Pehlivan, 2009: 91), Ocak (Ocak, 2013: 25), Ortaylı (Ortaylı, 2004: 12, 16) gibi araştırmacıların tanımlarını aktararak konuyu iyice açmıştır. Ahmet Yaşar Ocak tarafından hazırlanan altı maddelik “Evliya menkıbelerinin belirgin özellikleri”ni vererek menkıbe türünün çerçevesinin çizilmesine zemin hazırlamıştır. Son olarak yazar, menkıbelerin kültür tarihimiz açısından önemini vurgulamak için Mehmet Fuat Köprülü’nün menakıpnamelerden tarihi kaynak olarak faydalanılması gerektiği sözlerine değinmiş, menkıbelerin tarihi kaynak olarak verilmesinin önemine vurgu yapan Zeki Velidi Togan, Abdülbaki Gölpınarlı, Orhan Köprülü, Ağâh Sırrı Levend ve Ahmet Yaşar Ocak gibi araştırmacıları bölümde aktarmıştır.

Diğer ana kavram ise ritüeldir. Yazar bu bölüme, Ali Selçuk'un ritüel tanımını vererek başlar: “Değerler sistemini ve sosyal yapıyı bünyesinde saklayan, aynı zamanda sembolik kodları kırıldığında bir değerler sistemi ve sosyal yapıya ulaşma imkânı tanıyan kültürel davranışlardır” (Selçuk, 2010: 137). “Ritüel katılımcısı için inanarak yaptığı her şey bir teselli sebebidir” (Karakaş, 2014: 19). Bunu ritüelin işlevi olarak saydığımızda diğer bir işlev olarak kimlik tanımlayıcısı rolü karşımıza çıkar. Bu noktada bölümde şu satırlar dikkat çekiyor: “Ritüeller, temsil ettikleri toplumlar ya da topluluklar için hem toplumsal bütünleşmeye katkı sağlayan hem de onların diğer topluluk ya da toplumlardan farklılıklarını ortaya koyan bir kimlik tanımlayıcılarıdır” (Karaman, 2010: 234, 235). “Ritüeller, toplumsal kimlik sisteminin alt yapısını kuran damarları oluştururlar. Ritüeller, ritüele katılanlar arasında oluşan grup bilinci veya kolektif şuur vasıtasıyla bir toplumsal kimlik tanımlayıcısı olurlar” (Karakaş, 2014: 235).

İkinci bölümde yazar halk anlatılarının içeriğini ihmal etmeyerek anlatıdaki motifleri belirlemiş ve gerekli bilgileri aktarmıştır. Derlenen menkıbelerde bulunan motifler şu şekildedir: Ateşte yanmama, az yiyecek çok kişiyi doyurma, çocuk sahibi olma, evliyanın hacdaki yakınına yiyecek götürmesi, gelecekte/gaipten haber verme, hastalıkları tedavi etme, hayvanlarla dostluk kurma, Hızır ve evliyalar, ilk gece hakkı, kesikbaş evliyalar, kılık değiştirme, kış mevsiminde üzümle misafir ağırlama, kuş donuna girme, kuyu hadisesi, nesnelere üzerinde hâkimiyet kurma, rüyaya girme, savaşa katılma, sırrın açığa çıkması ve ölüm, suyu geçme/deniz üstünde durma, şeyhin bastonu/asası/ayağı, şeyhin duası/bedduası, şeytan ve evliyalar, tabiat olaylarını yönlendirme, tayy-ı mekân yapabilme, türbeleri konusunda karar verme, diğer motifler. Yazar, motiflerin dışında olağanüstü durumları da tespit ederek kitapta yer vermiştir. Bölümün sonuç kısmındaki şu paragraf, bölümün özeti niteliğindedir: “Siirt menkıbelerinde yer alan kahramanların az yiyecek çok kişiyi doyurdukları, hastaları tedavi ettikleri, savaşa katıldıkları, tabiat olaylarını yönlendirdikleri, kesik başları ile savaştıkları, asaları ve ayakları ile yerden su çıkardıkları, hayvanlar ve nesnelere üzerinde hâkimiyet kurdukları, ateşe yanmadıkları, gelecekte haber verdikleri, kış mevsiminde misafirlerini taze üzümle ağırladıkları görülür” (Karakaş, 2014: 63).

“Siirt'teki Türbelerde Yapılan Ritüeller” adlı kitabın önemli bir bölümü oluşturan üçüncü bölüm, ziyaretler ve ziyaretlerde yapılan ritüelleri içermektedir. Yazar bölümde yer yer artık terk edilmiş ritüellerin uygulanmama sebeplerini veya yerine hangi ritüellerin geçmiş olabileceği konusunda düşünsel bir süreç içerisindedir. Bölümde aktarılan ziyaretler; Muhammed-i Ali ziyareti, Murat şenlikleri, Veysel Karani ziyareti, Hesta kaplıcası, Benetis Sıtra, Şeyh Halef camisi, Kara ev, Şeyh Gırdı'nın mezarı, Şeyhü't Türkî şenliğidir. Bunun yanı sıra bu ziyaretlerde yapılan ritüeller uyuma ritüeli, rüya ritüeli, hacı ekmeği ritüeli, türbe toprağı ilgili ritüeller,

taşla ilgili ritüeller, ağaçla ilgili ritüeller ve arketipsel olaylar aktarılmıştır. Yazar, türbeler bağlamında gerçekleşen bu ritüelleri bir kültür olayı olarak dikkate değer bulur. Çünkü canlı cansız varlıklar doğa unsurları dışında farklı anlamlar kazanmıştır. Bölümde yazar, son olarak ritüellere varoluşsal bir açıdan bakarak insan hayatında yerini anlamlandırmaya çalışır. “İnsanoğlu, yineleyerek yenilenir. Birtakım eylemlerin tekrarı her nasılsa, bir kısım insanları mutlu etmiştir. Ritüellerin devamlılığı biraz da buradan gelir. Herkes tarafından devamlı yapılan eylemlerin tekrarı, yenilenmek için ideal bir yol olarak tercih edilir. Kriz dönemlerinde hatırlanan ve uygulanan bu eylemler sayesinde insan, iç ve dış dünyasında psikolojik ve sosyal bir uyum sağlamış, bir anlamda çocukluğunda ana kucağında hissettiği güvene benzer bir rahatlığı da elde etmiş olur” (Karakaş, 2014: 100).

Kitabın, “Siirt Menkıbeleri ve Ritüellerinde Kült Unsurları” adlı dördüncü ve son bölümünde Karakaş; anlatılardaki kült unsurlarını daha resmedilebilir ve anlaşılabilir kılmak için metin içi örneklere ağırlık vermiştir. Ağaç kültürüne örnek olarak kitapta örnek verilen metinler; İbrahim Hakkı ve Ağaç, Dara Ser Zere ve Bir Sahabe: Abdurrahman Bin Avf, Şeyh Tomani’nin Ağaçta Tecelli Etmesi, Şeyh Arap Türbesi ve Meyve Vermeyen Ağaç ve Diğer Ağaçlar. Eserde verilen diğer kültürler dağ kültürü, demir kültürü, mağara kültürü, su kültürü, taş kültürü ve toprak kültürü. Kültürler eserde aktarılırken teknik terimlerin literatürdeki kullanımı verilerek alan dışı okumalar için okuma süreci kolaylaştırılmıştır. Siirt menkıbelerinde yer alan kült unsurlarının işlev vurgusu ve İslamiyet öncesi dönemle ilişkisi şöyle aktarılır: “Siirt menkıbe ve ritüellerinde kült unsurlarının önemli fonksiyonları vardır. İslami bir tonda yapılan türbe ziyaretlerinin esasında İslamiyet öncesi dinlerden kalma alışkanlıklar olduğu da bu kült varlıkları sayesinde kolaylıkla anlaşılır” (Karakaş, 2014: 116).

Siirt menkıbe metinleri eserin “Ekler” bölümünde “Kutsal Öyküler” başlığı altında verilmiştir. Yaklaşık doksan kadar Siirt menkıbesi alfabetik sıraya göre dizilmiştir. Menkıbe başlıkları şu şekildedir: Amine Hacıyo 1, Amine Hacıyo 2, Amine Hacıyo 3, Benetis Sıtra (İbleliye) 1, Benetis Sıtra (Korunmuş Kızlar) 2, Dara Ser Zer (Abdurrahman Bin Avf) 1, Dara Ser Zer (Abdurrahman Bin Avf) 2, Dara Ser Zer (Abdurrahman Bin Avf) 3, Fekhe Teyran ve Botan Çayı, Gusir gölü Efsanesi ve Hızır, Hesta Kaplıcası 1, Hesta Kaplıcası 2, Hesta Kaplıcası 3, İbrahim Hakkı 1, İbrahim Hakkı 2, İbrahim Hakkı ve Bittim Ağacı 1, İbrahim Hakkı ve Bittim Ağacı 2, İsmail Fakirullah ve Kuyu Hadisesi, Karanlık Kaplıca (Mağara), Mete AliyaReş, Mele Helile Sert, Mitik Bir At, Muhammed-i Ali 1, Muhammed-i Ali (Muhammed-i Hanife) 2, Muhammed-i Ali 3, Muhammed-i Ali 4, Muhammed-i Ali 5, Seyit Ahmet, Seyit Davut (Sağmacı Ahmet), Seyit Hafız, Seyit Mehmet, Sultan Memduh 1, Sultan Memduh 2, Sultan Memduh 3, Sultan Memduh 4, Sultan Memduh 5, Şemse Mir Kaplıcası ve Şeyh Şerafettin’in Kerameti, Şeyh Alaaddin 1, Şeyh Alaaddin 2, Şeyh Alaaddin

3, Şeyh Ali-Baykan, Şeyh Ali-Eruh 1, Şeyh Ali-Eruh 2, Şeyh Ali-Pervari, Şeyh Ali Fiskini 1, Şeyh Ali Fiskini 2, Şeyh Ebubekir Efsanesi, Şeyh Halef, Şeyh Hasan, Şeyh Hüseyin (Bapiro) Türbesi 1, Şeyh Hüseyin (Bapiro) Türbesi 2, Şeyh Hüseyin (Bapiro) 3, Şeyh İbrahim Mücahit 1, Şeyh İbrahim Mücahit 2, Şeyh İbrahim Mücahit 3, Şeyh İbrahim Mücahit 4, Şeyh İlyas, Şeyh Kâl (Babikal) 1, Şeyh Kâl (Babikal) 2, Şeyh Kâl (Babikal) 3, Şeyh Kursi, Şeyh Mahmut Bayraktar, Şeyh Muhammet Barik (Bırayka), Şeyh Muhammet ve Kara Ev, Şeyh Muhammet Kâzım, Şeyh Muhammet El Hâzin 1, Şeyh Muhammet El Hâzin 2, Şeyh Muhammet El Hâzin 3, Şeyh Musal, Şeyh Musa 2, Şeyh Mücahit ve Hızır, Şeyh Neccar 1, Şeyh Neccar 2, Şeyh Neccar 3, Şeyh Neccar 4, Şeyh Osman Türbesi, Şeyh Ömer, Şeyh Saad, Şeyh Şah-ı Veli 1, Şeyh Şah-ı Veli 2, Şeyh Şah-ı Veli 3, Şeyh Şerafettin, Şeyh Tayyar Türbesi ve Ağaç, Veysel Karani 1, Veysel Karani 2, Yeşil Işık Şeyhi: Şeyh Halil Menkıbesi, Yeşil Işık Şeyhi Memorat 1, Yeşil Işık Şeyhi Memorat 2, Yeşil Işık Şeyhinin Kardeşi, Zemzemü'l Hassa 1, Zemzemü'l Hassa 2, ve son olarak Zemzemü'l Hassa İle İlgili Memorat.

Ekler bölümünün “Fotoğraflar” başlığı altında çeşitli türbelerden görseller aktarılmıştır. Siirt ilinin Eruh ilçesindeki Bağgöze köyünde bulunan Şeyh Kal türbesinden iki görsel, Abdurrahman Bin Avf türbesinden üç görsel, Veysel Karani türbesinden iki görsel, Benetis Sıtra türbesinden iki görsel, Seyit Şeyh Muhammet Tomani türbesinden iki görsel, Şeyh Neccar türbesinden üç görsel, Şeyh Münkedir türbesinden iki görsel ve son olarak çeşitli türbe ziyaretleri bu bölümde sıralanmıştır.

Araştırmacıların işini kolaylaştırabilmek adına, eserde bulunan yer adları, kişi adları, halkbilimi kavram ve terimleri vb. on iki sayfalık “Dizin” bölümünde verilmiştir. Kitapta, “Siirt Hakkında Sosyal Bilimler Alanında Yapılan Bazı Çalışmalar ve Eserler” adlı bir bölümün bulunması ve menkıbeleri aktaran kaynak kişilerin kitabın hemen arkasında verilmesi, kitabın akademik kalitesini arttırdığı ve araştırmacılara kolaylık sağlayacağı söylenebilir. Karakaş, kaynak kişilerden aktarılan anlatıları, tahliller ve betimlemelerle okuyucuya aktarmıştır. Bu sayede, Siirtlilerin “anlam dünyasına” girildiği söylenebilir.

Sonuç olarak, Karakaş’ın kitabı bize Siirt merkez ve ilçelerinin inanç profilini, sebepleriyle birlikte sunmaktadır. Karakaş’ın yazın alanına kazandırdığı bu değerli kaynak kitap, menkıbelerin bölgede ve ülke topraklarında daha yakından tanınmasına yardımcı olacaktır. Menkıbelerin arka planını öğrenmek isteyen alan dışı okurlara da hitap eden kitap, Türk Dili ve Edebiyatı çatısı altında Türk Halk Edebiyatı ve özellikle Halkbilimi programlarına kayıtlı öğrenciler için de yararlanılabilen bir kaynak niteliği taşıyacaktır.

KAYNAKÇA

- ASLAN, Ensar. (2010), **Türk Halk Edebiyatı**, Maya Akademi Yayınları, Ankara, 2010.
- BASCOM, William. (2003), “*Folklorun Biçimleri: Nesir Anlatılar*”, Çeviren: R. Nur Aktaş vd., **Milli Folklor, Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi**, S.59, Güz 2003, ss.76-95.
- BORATAV, Pertev Naili. (1999), **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- ELÇİN, Şükrü. (2004), **Halk Edebiyatına Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004.
- GÜROL, Pehlivan. (2010), “*Dini Şahsiyetler Hakkında Oluşan Anlatılar*”, **Milli Folklor, Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi**, S.83, Bahar 2010, ss.89.
- KARAKAŞ, Rezan. (2014), **Siirt Menkıbesi Türbe Ritüelleri**, Maya Akademi Yayınları, Ankara, 2014.
- KARAMAN, Kasım. (2010), “*Ritüellerin Toplumsal Etkileri*”, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi**, S.21, Mayıs 2010, ss.227-236.
- KAYA, Doğan. (2007), **Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- OCAK, Ahmet Yaşar. (2013), **Alevi Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ORTAYLI, İlber. (2004), **Osmanlı Devletinin Kuruluşu Efsaneler ve Gerçekler, Panel Bildirileri**, İmge Kitabevi, Ankara.
- ÖRNEK, Sedat Veyis. (1971), **100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane**, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- SAKAOĞLU, Saim. (1980), **Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- SELÇUK, Ali. (2010), “*Horasanda Eren Anadolu’da Evliya: Acısu Sıraç Köyü Örneğinde Kahraman Atalar Kültü*”, **Milli Folklor, Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi**, S.87, Bahar 2010, ss.136-147.
- TÜRKTAS, Metin. (2013), **Denizli Efsaneleri**, Denizli Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli.